

Факултет Филолошки

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Веће научних области друштвено-хуманистичких наука

Број захтева: 2190/1

Датум: 07. 10. 2010.

ЗАХТЕВ**за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији**

Молимо да, сходно члану 46. ст.5. тач. 4. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

МАРИЈЕ Радован ИЛИЋ

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

МАРИЈА Радован ИЛИЋ

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под називом:

„Усмени дискурс Срба из Чина у Мађарској: између колективног и индивидуалног“
из научне области:

Универзитет је дана 13. 02. 2007. својим актом под бројем 150-37/19-07 дао сагласност на предлог теме

докторске дисертације која је гласила:

„Усмени дискурс Срба из Чина у Мађарској: између колективног и индивидуалног“

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

МАРИЈА Радован ИЛИЋ

(име, име једног од родитеља и презиме)

Образована је на седници одржаној 30. 06. 2010. , одлуком Факултета под бр. 1618/1 , у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област
1. др Весна Половина	ред. проф.	лингвистика
2. др Јелена Филиповић	ван. проф.	лингвистика
3. др Биљана Сикимић	виши научни саветник	филологија

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 29. 09. 2010. године.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Прилог:

1. Извештај комисије са предлогом
2. Акт Наставно-начног већа факултета о усвајању извештаја .
3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.

Проф. др Слободан Грубачић

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета
Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању,
Наставно-научно веће на седници одржаној 29. септембра 2010. године,
донело је

ОДЛУКУ

Прихвата се с позитивном оценом извештај Комисије за преглед
и оцену докторске дисертације коју је мр Марија Илић предала под
насловом: "Усмени дискурс Срба из Чипа у Мађарској: између
колективног и индивидуалног".

У Комисију за одбрану именују се:

1. др Весна Половина, ред. проф.
2. др Биљана Сикимић, виши научни сарадник САНУ
3. др Јелена Филиповић, ван. проф.

Доставити:

- Именованом-ој,
- Комисији,
- Одсеку за опште и правне
послове,
- Архиви.

ДЕКАН
ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

Проф. др Слободан Ђрубачић

X

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ПРИМЉЕНО: 9. 8. 2010			
Орг. јед.	Број	Прилог	Вредност
	1351/2		

Наставно-научном већу Филолошког факултета
Универзитета у Београду

Реферат о докторској дисертацији

Усмени дискурс Срба из Чина у Мађарској: између колективног и индивидуалног
Кандидаткиња: мр Марија Илић

Биографија

Мр Марија Илић је рођена 1973. године у Београду. Основну и средњу школу је завршила у Младеновцу и Београду. Дипломирала је на Одсеку за српски језик и књижевност Филолошког факултета у Београду 1998. године. Магистарске студије Филолошког факултета у Београду, одсек Наука о језику, уписала је 2000. године, а магистарску тезу под насловом „Обредни текст: телесна мана у јужнословенским предсвадбеним и свадбеним обредима иницијације жене“ одбранила је 2004. на истом факултету (ментор проф. др Снежана Самарџија). Докторску тезу је пријавила 2006. године на Филолошком факултету у Београду, код ментора проф. др Весне Половине. Током основних и постдипломских студија добила је две награде за семинарске радове. Након завршених основних студија запослена је као истраживач–сарадник у Институту за српски језик САНУ (1999–2000), а од 2002. прво као стипендиста, а од 2004. као стални сарадник, у Балканолошком институту САНУ, на пројекту „Етнолингвистичка и социolingвистичка истраживања избеглица и мултиетничких заједница на Балкану“ бр. 2167 и „Етничка и социјална стратификација Балкана“ бр. 148011 (2006–2010). Сарадник је и на три научна пројекта које је финансирао УНЕСКО („Словенски говори на Косову и Метохији“, Институт за српски језик САНУ, 2003–2004, „Усмена традиција српских епских песама“, Институт за књижевности уметност, Београд, 2004. и „Језик и идентитет у Републици Србији“, Институт за српски језик САНУ, 2008).

Користила је стипендије Министарства за науку Републике Србије у Балканолошком институту САНУ (2002–2004); стипендију на Универзитету Мартин Лутер Хале-Виттемберг у Немачкој (2002); стипендију „Програм подршке докторату“ (Doctoral Support Program) Централног европског универзитета у Будимпешти (2008) и аустријску стипендију „Ернст Мах“ (Ernst Mach Stipendium) у Бечу (2009).

Објавила је коауторску монографију са др Мирјаном Детелић (*Beli grad: poreklo epske formule i slovenskog toponima*. Beograd: Balkanološki institut SANU. 2006), више од 20 радова у домаћим и међународним часописима и зборницима на српском, енглеском, немачком и руском језику. Учествовала је на 10 међународних научних конференција.

Одлуком Наставно-научног већа Филолошког факултета на XVI редовној седници, изабране смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације мр Марије Илић. Након детаљног прегледа рада подносимо Наставно-научном већу Филолошког факултета следећи

ИЗВЕШТАЈ

Кандидаткиња мр Марија Илић, у свом докторском раду *Усмени дискурс Срба из Чипа у Мађарској: између колективног и индивидуалног* бави се анализом лингвистичке конструкције етничког идентитета припадника српске говорне заједнице из Чипа (мађ. Szigetscép) у Мађарској. Наслањајући се на резултате досадашњих истраживања у широко схваћеној антрополошкој лингвистици, кандидаткиња је пошла од тезе да дискурс, као посебна форма друштвене праксе, има централну улогу у конструкцији колективног идентитета. Радна хипотеза овог рада је била да постоји посебна група наратива клишетиране структуре, који представљају једно од основних језичких средстава у конструкцији колективног идентитета. Ове наративе мр Марија Илић је назвала „колективним наративима“, а сличан концепт већ постоји у лингвистици под називом „наративи који дефинишу групу“ (енг. *group defining stories*), али му до сада није поклоњена адекватна пажња. „Колективни наративи“ су у овом раду анализирани на основу модела наратива личног искуства, који је предложио и разрадио Вилијем Лабов. Овај рад је тако реалзовао неколико циљева, међу којима су систематско испитивање улоге коју дискурс има у конструкцији колективног идентитета мале говорне заједнице, постављање новог теоријског концепта о „колективним наративима“, као и истраживање повезаности идеолошких репрезентација које циркулишу у јавном, друштвеном дискурсу са репрезентацијама у полуприватном дискурсу припадника говорне заједнице.

Истраживање које је предузела кандидаткиња одликује се интердисциплинарним приступом, комбинују се методе и теоријски увиди антрополошке лингвистике, социолингвистике и дискурс анализе. Овакав интердисциплинарни приступ се наметнуо као неопходан у анализи тако сложених и осетљивих друштвених и језичких феномена, као што су говорне заједнице које пролазе процес замене језика, којима припада и српска говорна заједница из Чипа.

Корпус који кандидаткиња користи настао је током теренских истраживања српских говорних заједница у Мађарској, у оквиру пројеката Балканолошког института САНУ и Српске самоуправе Будимпешта у периоду од 2001. до 2008. године. Основне методе током тих истраживања су били истраживачки интервјуи, који припадају типу квалитативних, полуструктурираних интервјуа. Говорни материјал снимљен у насељу Чип (52 сата аудио-материјала), представљао је основни корпус за анализу. Материјал је транскрибован у складу са савременим принципима транскрипције који се користе у дискурс анализи. Кандидаткиња је користила тип широке, дословне (вербатим) транскрипције, а определила се да транскрипте сегментира према смени говорних субјеката. У представљању теренског истраживања, кандидаткиња се критички осврнула на улогу истраживача и конвенционалних етнолингвистичких идеолошких матрица које је користила у

истраживању. Постављено је питање о улози и утицају истраживача и идеолошких матрица истраживачког интервјуа на садржај и форму одговора саговорника.

Кандидаткиња је истакла два основна проблема и фокуса истраживања: први се односи на систематско и минуциозно истраживање језичких средстава, дискурзивних стратегија и идеолошких позиција које саговорници из Чипа користе у конструкцији свог етничког идентитета; други се односи на покушај да се укаже на тачке укрштања и међусобног утицаја јавних дискурса који се генеришу у мађарској друштвеној историји, праву и јавној сфери са дискурсима о етничком идентитету и замени језика код припадника говорне заједнице из Чипа. Новина и допринос овог рада се огледа у више аспеката: осветљена је социolingвистичка ситуација најстаријих представника чипске говорне заједнице који пролазе процес замене језика и представљена је хетероглосичност њиховог дискурса идентитета; указано је на тачке пресецања и међусобног утицаја мађарске јавне сфере и јавног дискурса у историји, политици и друштву са заменом језика и дискурсом идентитета припадника чипске говорне заједнице; указано је како се бројна лингвистичка средства, као нпр. наративи личног искуства, деиктици, имплицатуре, прекључивање кодова, управни говор, дискурзивне стратегије и др., користе у конструкцији етничког идентитета; афирмисани су и оригинални теоријски појмови, као што је поменути концепт „колективног наратива“. Примењена анализа дискурса етничког идентитета чипске говорне заједнице може се користити и као модел за анализу дискурса других говорних заједница.

Дисертација кандидаткиње мр Марије Илић састоји се 251 стране од којих су: 227 стране текст у ужем смислу, 7 страна чине таблице у прилогу (Appendix) и 15 страна литературе са 384 библиографске јединице. Саставни део рада су и 16 табли, 2 мапе и 7 фотографија. Основни, текстуални део, подељен је у пет целина. У првој се дефинишу теоријски и аналитички концепти, у другој се представљају карактеристике српске мањине у Мађарској, а у трећој говорна заједница Срба из Чипа и опис теренских истраживања. У четвртој целини, која је централни део студије, изложена је анализа усменог дискурса Срба из Чипа, а пета целина је закључак. Свака целина, осим закључка, подељена је на поглавља, којих има укупно четрнаест.

Први део рада („Теорија и метода: дискурс, наратив, идентитет“) састоји се од четири поглавља. У првом поглављу представља се развој методе антрополошке лингвистике, објашњавају се њени основни теоријски и аналитички концепти. Уједно се указује на правац истраживања који се тиче односа дискурса и идентитета, а који служи као полазна методолошка основа у раду (1.1., 1.2).

У другом поглављу се излажу лингвистички концепти који се користе у студији: приступи дискурсу анализи, дефиниције комуникативних јединица, Бахтинова теорија о дискурсу као хетероглосији (2.1, 2.2). Поред тога, сумира се Лабовљев модел усменог наратива личног искуства, као и примена и критика овог модела у лингвистичким истраживањима (2.3, 2.4). На крају овог поглавља ауторка уводи термин „колективни наратив“ као свој хипотетички концепт. Ауторка, наиме, претпоставља да колективни наратив представља једно од основних језичких средстава у конструкцији етничког идентитета (2.5).

Треће поглавље је посвећено појму наративног идентитета, а посебно се наглашава теоријска линија која истиче да се идентитети конструишу као

наративи, тзв. теорија наративног идентитета Пола Рикера. Излажу се и већ класичне теорије у домену критичке друштвене анализе Федерика Барта, Антони Смита, Бенедикта Андерсона и Стјуарта Хола и критичких аналитичара дискурса, у којима се етнички и национални идентитет сагледава као друштвени конструкт и као производ дискурзивних активности (3.1, 3.2).

У четвртом поглављу су изложене методе које се користе у анализи наративног етничког идентитета: тематски садржај, дискурзивне стратегије и лингвистичка средства.

Други део студије („Срби у Мађарској: мањинска заједница“) има два поглавља. У првом је дат кратки опис друштвене историје српске мањине у Мађарској; указује се на паралелне процесе формирања Мађарске као нације-државе и мањинског идентитета Срба у Мађарској. Опис друштвене историје је подељен на три целине тако да прати логику усменог памћења, и то као: легендарна историја (5.1), „текући јаз“, тј. историјски период који изостаје у усменом памћењу (5.2), и новија историја (5.3).

У следећем поглављу се концептуализују термини „мањина“ и „дијаспора“. Указује се да Срби у Мађарској себе конструишу и као националну мањину и као дијаспору (6.1). Поред тога, излаже се савремена мањинска правна регулатива у Мађарској (6.2).

У седмом поглављу се анализира етнолингвистичка виталност српске мањине у Мађарској и њена институционална мрежа (6.1, 6.2). Посебна пажња се посвећује опису социolingвистичке ситуације српског мањинског језика, опису употребе мањинских варијетета који су били у вишевековном контакту са српским и критичкој анализи досадашњих истраживања српских варијетета у Мађарској (6.3).

Трећи део рада („Чипска говорна заједница и теренска истраживања“) подељен је у два поглавља. Једно поглавље је посвећено анализи чипске говорне заједнице, и то: историјату, друштвеној мрежи и употреби језика; а у следећем поглављу је описана примењена метода теренског истраживања (8.1) и критеријуми и симболи који су коришћени у транскрипцији (8.2).

Четврти део рада („Конструкција етничког идентитета“) обухвата шест поглавља и посвећен је анализи конструкције етничког наративног идентитета чипских Срба. Прво поглавље у овом делу доноси анализу истраживачког интервјуа као говорног жанра, интерактивних структура у интервјуу и истраживачких стратегија (9). У следећем се анализира метапрагматички дискурс припадника чипске говорне заједнице, а ово поглавље обухвата: теме метапрагматичког дискурса, употребу контактних израза и прекључивање кодова. Ауторка запажа да говорници користе следећа лингвистичка средства: метапрагматичке коментаре, само-поправке, деиктике и лексичке рамове (типа *ми кажемо / ви кажете*), наративе личног искуства, цитирање управног говора и прекључивање кодова. Ова лингвистичка средства поред референцијалне и метајезичке функције, врло често имају и индексијалну функцију, преко које се говорници везују за одређене идеолошке позиције: нпр. позицију ауторитета стандардног српског, односно интерно стигматизованог чипског варијетета, итд. (10). Наредно поглавље је посвећено анализи лингвистичке конструкције етничке границе, и то лингвистичкој конструкцији територијалне сепарације, дискурсу о

мешовитим браковима и дискурсу „дијаспоричне свести“. Као лингвистичка средства се издвајају: етничка и религијска категоризација, имплицатуре, контекстуални рамови и деиктици, наративи личног искуства, управни говор, колективни наративи (аргументативни и перспективни „некад / сад“), стратегије асимилације и дисимилације, стратегија унификације и маргинализације „важног“ другог. У овом поглављу посебно је анализирана унутрашња дијалогичност ауторитарног гласа, који се везује за традицију и претке, и индивидуалног гласа, који се везују за лични избор. У складу са Бахтиновом теоријом, указује се на хетероглосичност дискурса чипских саговорника. Кандидаткиња запажа да говорници остварују кохезивну везу између идеолошких позиција које се везују за колектив односно за појединца употребом једне од четири макродискурзивне стратегије: конструктивне, перпетуацијске, деконструктивне или трансформативне (11). У следећем поглављу се анализира наратија и конфабулација заједничке прошлости, и то: конструкција легендарне прошлости и порекла (12.1, 12.2), као и конструкција недавне прошлости (12.3). У овом поглављу, као посебно важна лингвистичка средства се издвајају колективни наративи заједничког памћења, као и наративи личног искуства. Наредно поглавље доноси анализу лингвистичке конструкције заједничке културе: испитује се употреба језичких средстава за исказивање хабитуалности. Указује се да колективни наративи заједничке културе представљају најважније лингвистичко средство, као и да имају мешовиту перспективу, при чему се смењују колективни агенси и обезличена перспектива. На тај начин се у први план ставља динамика ритуалне радње, док је индивидуално учешће потиснуто и маргинализовано (13). У последњем поглављу овог дела рада анализира се језичка оријентација ка садашњости и будућности. У ту сврху чипски саговорници, како истиче Марија Илић, користе стратегију перспективизације и сет пропозиција. Стратегија перспективизације се заснива на антонимији деиктика *некад / сад*, уз помоћ које се контрастирају прошлост и садашњост. Ауторка преузима концепт „идеолошких језгара дискурса“ Лукаса Цициписа за пропозиције које користе чипски саговорници, а које индексирају односе моћи у друштву. Ова идеолошка језгра се у дискурсу уланчавају путем аналогича, контраста или се пак јављају као елипсе које генеришу имплицатуру, тј. помињање једног језгра имплицира остала, и шире, целовит друштвени контекст. Уколико следе неку темпоралну, хронолошку секвенцу, ова идеолошка језгра се везују у наратив, који је ауторка назвала „перспективним колективним наративом 'некад / сад'“. Једна од основних функција перспективизације јесте евалуација друштвеног поретка у прошлости и садашњости. Ауторка сматра да је у дискурсу чипских Срба прошлост представљена као индексијални тоталитет, садашњост је фрагментисана, док оријентација ка будућности изостаје. Како је већ показано у постојећој литератури, оваква временска оријентација типична је за заједнице које пролазе замену језика (14).

На крају студије дат је Закључак у коме су сумирани резултати истраживања.

На основу свега наведеног, комисија за преглед и оцену доктората мр Марије Илић *Усмени дискурс Срба из Чина у Мађарској: између колективног и индивидуалног*, сматра да овај рад представља веома успешну анализу лингвистичке конструкције етничког идентитета, и то како у разради теоријских појмова, у примени интердисциплинарне методологије, тако и у анализи

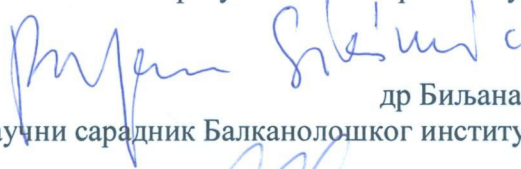
снимљеног теренског материјала. Посебно указујемо на успешно обликовање и структурирање студије као складне целине са одличним техничким решењима презентирања ванлингвистичког материјала. Сматрамо да ова докторска дисертација заслужује позитивну оцену, па у складу с тим комисија предлаже да се кандидаткиња позове на усмену одбрану.

Београд, 30.07.2010.

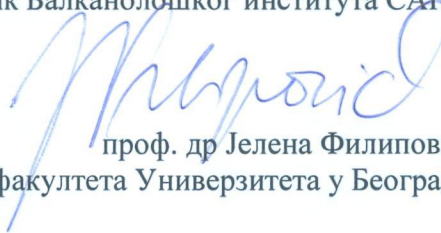
Чланови комисије:

проф. др Весна Половина, ментор
редовни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду

др Биљана Сикимић
виши научни сарадник Балканолошког института САНУ

проф. др Јелена Филиповић
ванредни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду